

שיחות התעלות

חוצבים להבות אש
שנאמרו ע"י
כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שיחת הכנה לחג הפסח
עבודת השם אפילו
בשפל המצב

זו"ל ע"י
איגוד חסידי אונגוואר
ערב פסח תשפ"ד

דא"ח מפי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
ניתן לשמוע בקול אונגוואר
718-255-9118

להערות והארות בעניין הגליון,
להנצחות, ולקבלו באימייל ניתן לפנות:
Ungvar326@gmail.com

שיחת הכנה לחג הפסח עבודת השם אפילו בשפל המצב

שיעור חו"ר פרשת בא - ג' שבט תשע"ח

על ירושלים בימי חזקיה, שגבריאֵל הרג בלילה את כל חיל סנחריב. לילה נוסף מצינו בימי מרדכי ואסתר, 'בלילה ההוא נדדה שנת המלך' (אסתר ו, א). וכן אף הגאולה העתידה גם היא תהיה באותו לילה. ויש להבין, מהו הקשר בין כל אותם חמש לילות, אחד עם רעהו.

באור החיים הק' (שמות שם, מב) ובעוד ספרים מצאנו שכתבו לבאר, היכן רמוזים כל אותם חמש לילות בפסוק, ומהו הדבר המוחבר ומקשר בין כל חמשת לילות. והאמת היא, כל אחד ואחד מחמשה דברים הללו, היא סוגיא שלימה בפני עצמה.

ביצי"מ דילגו על החיוב לפתוח פתח תשובה תחילה

אולם ראשית לכל נקדים, מצינו א הייליגע ווארט בפרשתינו, כתוב (שם, כג) שמושה רבינו צוה את בני ישראל להניח את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, 'ופסח ה' על הפתח', אומר על כך ההייליגע מגיד ממעורטש זי"ע, מצינו דאמרו חז"ל פתחו לי פתח כפתחו של מוחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם האמת היא שלשון זה אינו מובא כן כלל בגמ', זהו מדרש (שהש"ד פ"ה ס"ב), אמנם גם במדרש לא כתוב לשון כזה, אלא

תמיהה מהו הקשר בין ה' הלילות

כתוב בפרשת בא (שמות יב, מ - מב) 'ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים שלשים וארבע מאות שנה. ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים. ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה שמורים לכל בני ישראל לדורותם'.

רש"י הק' כבר נעמד לבאר כוונת הכתוב, 'ליל שמרים' - שהיה הקב"ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים. 'הוא הלילה הזה לה' - הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך. 'שמרים לכל בני ישראל דדרתם' - משומר ובא מן המזיקין, כענין שנאמר 'ולא יתן המשחית וגו', עכ"ד הק' של רש"י.

והנה צריכים להבין ולבאר את דברי קדשו, מהו שאומר כן על ארבעה לילות אלו, מהו הדמיון של ארבעה לילות אלו בין לילה אחד לבין חברו. הרי כאן היה זה הלילה של מכת בכורות, ומהו הקשר בין לילה זה לבין הלילה שאמר לאברהם שיגאל את בניו. עוד הלילה בימי אברהם אבינו כשערך מלחמה עם ארבעת המלכים, כתוב (בראשית יד, טו) 'ויחלק עליהם לילה'. ולאחר מכן בעת שסנחריב צר

אולם הוא גר במדינה אחת ממדינות מלכותו, ובמדינה זו הוא עיקר דירתו. אותם אנשים הגרים באותה מדינה, אף דבסמוך למלך ישנם תמיד שומרים שאינם נותנים לכל דכפין להכנס למלך, מכל מקום אנשים אלו מכירים היטב את המלך, הם נכנסים מפעם לפעם אל המלך. מטבע הדברים יש לאנשים אלו קירבה יתירה אל המלך, המלך רואה את כל אחד מהם מקרוב, ואף הם רואים אותו ער איז היימיש מיטן מלך.

אותם אנשים שקרובים אל המלך, הם רואים את גדולתו ורוממותו של המלך, וממילא מובן הדבר שהם שומעים בקול המלך ומקיימים את מצותיו וחוקיו. הנהגתם זו אינה מוסיפה כבוד אל המלך, יכול להיות שסיבתם היא מפני שכך מובן שהם ינהגו כך, הם קרובים אליו ורואים את רום מעלתו.

אמנם אם מגיע אדם ואומר, הביטו וראו על אדם זה, הוא דר רחוק מהמלך, הוא אינו מכירו כלל, הוא לא ראהו מעולם. ועם כל זה, על אף ריחוקו, הוא מקיים את מצות המלך ודבוק בו ובמצותיו. אדם זה מגיע לו על כך מתנה מיוחדת, אותו צריך לכבד ביותר, ביותרת הכבוד. כיון שהוא חסיד של המלך מרחוק, בלא להכיר את גודל כבודו ורום מעלתו, ואותו יותר מקרבים.

בעת שלמלך יש השפעה במקומות שבהם מעולם אין רואים את המלך, אלא רק מפעם לפעם שומעים שישנו כזה מלך, פעמים שידעת המלך מגיעה לאותה מדינה, לאותו מקום רחוק, ובאותו זמן יש לכך התעוררות גדולה, דאס איז שוין א גרויסע מדריגה.

עיקר כבודו של הקב"ה הוא ע"י עבודת בני"א הרחוקים ממנו

אומרים הם, כך הם המלאכים בשמים, הם מצויים בבית המלך, עומדים בסמוך אליו, וכיון שהם עומדים בסמוך למלך, ברור הדבר שהם מקיימים את דברי המלך. הם הרי

מעט בדרך אחרת, אבל בלשון זה מובאים הדברים בספרים הקדושים*.

ומובא בספר הק' בוצינא דנהורא (פר"בא) לבאר בכתוב 'ופתח ה', הקב"ה מוחכה תמיד על האדם שהוא יתחיל בתשובה, שהוא יעשה תחילה את האיתערותא דלתתא, פתחו לי פתח כפתחו של מוחט, שהיהודי יפתח תחילה את הפתח. ואז אומר הקב"ה, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, לאחר מכן אני אפתח לכם שיבוא לכם הדבר בלא טירחה.

אמנם בעת שיצאו ישראל ממצרים אמר להם הקב"ה, אין אתם צריכים להתחיל בתשובה, לפתוח פתח. 'ופסח ה' על הפתח', די אויבערשטער האט איבערגעהיפט, אני אפתח לכם פתח תחילה, וזהו שהקב"ה די"ג על פתחי בני ישראל, הקב"ה פתח עבורם את הפתח שהם היו צריכים לפתוח.

כבוד גדול למלך שהרחוקים אליו מכבדים אותו ומקיימים מצותיו

אולי אפשר לומר שהכוונה בכך כך היא, אכן מהו טעם הדבר, מפני מה היתה גאולתם צריכה להיות בדרך זו בלא איתערותא דלתתא. הדנה מצאתי באוצר דרשות מהפני מנחם (ה"א עמ' ס"ה) שאמר מזה שמובא (בספר נפלאות חדשות ישעיה נ, ג) בשם ההייליגע קאזניצע מגיד וכן מובא (בספר תוס' בן יהואל תנ"א"ז פ"ט) בשם ההייליגע חתם סופר שמבארים מוראדיגע טייטש, על שאנו אומרים כל יום בעת התפילה, 'כבודו מלא עולם, משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו, לעומתם משבחים ואומרים ברוך כבוד ה' ממקומו'.

משל למלך שיושב במדינתו, ושם הוא בית דירתו. הוא באמת מולך על כל העולם,

א: היה מעשה שהגיע יהודי לשאול את הגר"ש אלישיב זצ"ל מהו המקור לנהג מסויים. השיב לו הגר"ש, מהי השאלה, הרי בסידור כתוב כך. האם צריכים עבור כך מקור נוסף, אם כתוב בסידור, וזהו מקור טוב לדבר. אף כאן כך הוא, אם בספרים הקדושים מובא לשון זה, איז זהו מקור טוב ולשון טוב. לשון המדרש הוא, ואני פותח לכם פתחים שיהיו גלות וקרונות נכנסות בו.

זו מעלת 'ויאמן העם' דייקא בגלות מצרים

מפרשים הצדיקים, בעת שישראל ישבו בארץ מצרים, היו שקועים במ"ט שערי טומאה, עד כדי, שאם היו נשארים עוד רגע אחד, הם היו נשארים שם, והלילה לא היו יכולים כלל לצאת משם, לא היה יכול להיות מצב יותר גרוע. ועם כל זה 'ויאמן העם' (שמות ד, כא), הם קבלו על עצמם מלכות שמים, הקריבו קרבן פסח בחפזון. כלל ישראל איז געווען אין א מצב פון הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז, ואע"פ כן הם הלכו להקריב קרבן פסח. פעם ראשונה שהיה כן, א מענטש וואס איז אזוי רחוק פונעם אויבערשטן, ועכ"ז הוא יעמוד ויודה להקב"ה על יציאת מצרים, הרי זהו דבר שאינו ניתן להעלות בשכל האנושי.

זהו הטעם שלא היה אפשרות שכל עם ישראל יכנסו לארץ ישראל בזמנו של יעקב אבינו, באותו זמן ישראל לא היו בדרגה רחוקה, וממילא אף השבח שנתנו להקב"ה לא היה השבח הגדול כדברינו, ועל כן עדיין לא היו זכאים להכנס לארץ ישראל.

על כך היתה ברית בין הבתרים

עבור מה עשה הקב"ה עם אברהם אבינו את ברית בין הבתרים, 'ויחלק עליהם לילה'. אלא ה'ויחלק עליהם לילה' הוא, דייקא 'לילה', בעת שאדם נמצא בשפל המצב, מרוחק מהקב"ה, ואז הוא מקבל על עצמו לשוב אל הקב"ה. הנהגה כזו היא ההנהגה החשובה ביותר אצל הקב"ה, זהו הכבוד הגדול ביותר אצל הבורא ית'. ככל שהאדם נותן שבח והודאה להקב"ה בעת שהוא יותר מרוחק ממנו, מהרחק והרחוק הגדול ביותר, ממ"ט שערי טומאה. זהו הדבר הגדול והמרום ביותר, כשהוא אומר, אף כאן, גם במקום זה הקב"ה נמצא, ועל כך היתה הברית עם אברהם, כדי להראות את גודל מעלת מי שעובד את הקב"ה כשהוא נמצא במקום ההוא.

עומדים בסמוך למלך, הם נמצאים בבית המלך ורואים את גודל רוממותו ותפארתו. אולם אם האדם שהוא מאד מרוחק מבית המלך ער זיצט דא אריינגעלייגט בעולם הזה, אינו רואה את גדולת רוממות המלך, ועכ"ז הוא מקיים את רצון המלך, הנהגה זו היא כבוד יותר גדול עבור המלך, ויש בכך חביבות גדולה.

על פי זה מבארים, 'כבודו', היכן ניכר כבודו של הקב"ה, 'מלא עולם', דייקא בזה העולם. 'משרתני שואלים זה לזה איה מקום כבודו להעריצו', המשרתים, המלאכים אומרים זה לזה, האם יודע אתה היכן מקום כבודו של הקב"ה לעובדו, לא היכן שאנו נמצאים.

לעומתם משבחים ואומרים, משיבים להם, הוא ניכר אצל אותם המצויים רחוק ממנו, והם עכ"ז הם מודים להקב"ה ומשבחים אותו, זהו 'כבודו מלא עולם', בעוה"ז שמכבדים את הקב"ה, זה הכבוד האמיתי של הקב"ה.

כאן בשמים היכן שאנו המלאכים מצויים, 'ברוך כבוד ה' ממקומו', הרי כאן הוא מקומו של הקב"ה, וכיון שכאן הוא מקומו של הקב"ה, אין אנו יכולים כ"כ לשבח את הקב"ה כשם שמשבחים אותו אותם הנמצאים במקום מרוחק ממנו, אין בשבח שלנו חביבות גדולה אצל הקב"ה. חביבין ישראל, שמזכירים את שמו של הקב"ה בב' תיבות, לכך הם גדולים הרבה יותר מאשר המלאכים, הרי המלאכים יושבים ומצויים בבית המלך, בודאי הם עובדים אותו, הרי הם רואים אותו. הם הרי מבינים שצריכים לעובדו, והם עובדים אותו ומודים ומשבחים לו כפי מדרגתו. אמנם אותם שמצויים בעוה"ז, והם כביכול ווי ס'זעט אויס מרוחק מבית המלך ועובדים אותו, זו מעלה גדולה ביותר, הרבה יותר ממעלת עבודת המלאכים.

והוא כדברינו, בודאי מי שנמצא בביתו של הקב"ה, מקורב אליו, והוא מודה לו ומשבחו, דבר חשוב הוא. אולם אם מגיע יהודי טאקע פון דעם וועלט, והוא מודה ומשבח להקב"ה, הרי הוא מצוי בדרגה יותר גבוהה מאשר מלאך המודה ומשבח. זוהי הדרגה הגבוהה ביותר של הודאה ושבח, זהו הכבוד הגדול ביותר שייכול להיות להקב"ה, אם יהודי מודה לו כשהוא מצוי בעוה"ז.

הקב"ה שומר ומצפה למי שעובדו אף בזמני לילה

מזמירא מובן, כל אותם חמשה זמנים שהיו ליל שמורים הוא לה' וגו' לדורותם, הרי הוא מבאר, אם נתבונן היטב בדבר נראה, כל אותם חמש זמנים, היו זמנים שלא היה לבני אור, לא היה להם אור במושבותם. אלו היו זמנים שבני לא היו במצב כ"כ ראוי, ועם כל זה באותו מצב נמוך, הם עבדו את הקב"ה, באותה שפלה המדרגה, זוהי מעלתם של אותם חמש זמנים.

כך היה אצל חזקיה, וכן היה אצל מרדכי ואסתר, עם ישראל לא התנהגו כראוי, ככתוב שנגזרה גזירה על עם ישראל (מגילה יב, א), כך היו כל אותם הזמנים, וכך הוא 'לדורותם', ליל שמורים הוא לה'. 'שמורים', על כך שומר וממתין הקב"ה, הוא מחכה בכל הדורות, הוא מחכה אז אפילו אין א שווערע מצב נישט נתפעל צו ווערן. הרי כל אחד ואחד יודע, פעמים מגיע אליו לא עלינו ולא עליכם, מצב שהוא אינו כ"כ ראוי, ואע"פ כן הוא עובדו באותה עת.

מי שנהג שלא כראוי יעשה חשבון נפשו רק לאחר שישבו וינהגו כראוי

שמעתי פעם בשם הרה"ק ר' מנדל מרימנוב ז"ע שאמר, אם אדם עושה חשבון הנפש על היום שעבר עליו. אם עבר עליו יום שלא היה כ"כ טוב, הוא לא התנהג בו כראוי וכיאות, בלילה, קודם שהולך לישון, יעשה רק

בודאי, אסור לאדם להכניס עצמו במ"ט שערי טומאה, כדי שהוא יוכל להודות ולשבח מהמקום הרחוק והטמא ביותר, ממ"ט שערי טומאה. אולם אם האדם מחמת איזה טעם שיהיה מצוי במצב כ"כ גרוע, כ"כ ירוד, ווי די שפלה המצב בזמנינו, כפי שעם ישראל היו שקועים במ"ט שערי טומאה במצרים, צריך הוא להודות ולשבח אף במקומו.

ע"י התורה אפשר להתקרב אף מהמקום הרחוק ביותר

והנה כתב המהר"ם, דכל זה היה בעת שהיו ישראל בארץ מצרים, קודם שקבלו את התורה, אזי הריחוק הגדול ביותר הוא מ"ט שערי טומאה. אמנם בזמנינו כשאנו מצויים לאחר שזכינו לקבל את התורה, אזי אפילו אם חלילה שקועים בני שערי טומאה, דאם איז ממש אין אמעריקע בני שערי טומאה ווען א יוד לערענט א יוד דאווענט, אין ער קריכט נישט נאך די נ' שערי טומאה, אלא עוסק ורוצה לזכות להכנס בני שערי קדושה, ע"י כן הוא יכול לזכות ולהגיע לדרגה גבוהה.

אדם שמצוי בכזה מקום, ועכ"ז הוא לומד תורה כראוי, הוא מתפלל כראוי, הוא עושה רצון ה', זהו הכבוד הגדול ביותר שאפשר לעשות להקב"ה, וכבוד זה קען אפילו די גרעסטע מלאך נישט משיג זיין.

טעם שאין המלאכים אומרים שירה עד שישאל יאמרו שירה

אכן המלאכים משוררים שירה לפני הקב"ה, הם אומרים: 'קדוש, קדוש, קדוש, ה' צבאות', אולם עכ"ז הם אינם יכולים לומר שירה זו כל זמן שבני ישראל עדיין לא אמרו שירה, בכל יום ויום המלאכים מצפים וממתנים ואינם אומרים שירה, עד שכלל ישראל יאמרו שירה לפני הבורא, ורק אז יכולים המלאכים לומר שירה (ה"ק צא, ב). וכל זה למה, מפני ששירתם של ישראל היא הכבוד הגדול ביותר אל הקב"ה.

לכך 'פסח ה' על הפתח', שיעבדוהו בלא שיפתח להם פתח

מטעם זה לא היה ביציאת מצרים כפי שהוא תמיד בכל עת, שהקב"ה אומר לבני"י פתחו לי פתח כפתחו של מחט ואני אפתח לכם פתח וכו'. הן הן הדברים, הקב"ה לא רצה שתחילה יתעוררו בני"י לעובדו, ורק אז יוציאים ממצרים. כיון שאם היו ישראל מתעוררים מעצמם תחילה, ואז מקריבים קרבן פסח, והקרכת קרבן פסח לא היתה בזמן שהיו ישראל בשפל המדרגה, בעת שהם מרוחקים ביותר מאתו ית'. אזי היה חסר בכבוד שהיה להקב"ה ממעשה ההקרבה, לא היה בכך הכבוד היותר גדול שיכול להיות להקב"ה ממעשיהם.

ולכן אמר הקב"ה שעתה לא כן הוא, 'ופסח ה' על הפתח', הוא ידלג על על פתחי בני"י, גדולתם תהיה דבזמן שהם מצויים בשפל המדרגה, אויפנן נידריגסטן מצב וואס ס'קען נאר זיין, אז יקריבו קרבן פסח, ואז יאמרו שבח והודאה להקב"ה, ובאותו זמן ובאותו מצב הם יאמינו בו, זה יהיה הכבוד היותר גדול להקב"ה. מאשר אם בן אדם מתרומם מעט, יש לו זמן שהוא כראוי, ואז הוא עובד את הקב"ה. והנהגה זו היא הוראה לדורות, איך מוטל על כל אחד ואחד לנהוג.

אמידת הרה"ק מבעלזא לבחור בר מצוה לשתות את כל כוס ברהמ"ז

ישנו דבר נוסף בענין זה, מענין לענין. הרה"ק מבעלזא זי"ע היה פעם בסעודת בר מצוה, וכנהוג בחור הבר מצוה זימן על הכוס בברכת הזמון. לאחר הזימון, כשהבחור רצה לשתות את הכוס של ברכה בדרך המזמנים, אמר לו הרה"ק מבעלזא שישתה את כל הכוס ולא רק את רובה. לאחר מכן שא"ו אותו, מפני מה ציווה על הבחור לשתות את כל הכוס, הרי בכוס של ברכה אפשר לשתות אפילו מלא לוגמיו, כדי לעשות ברכה אחרונה, צריכים

תשובה, לא יערוך חשבון הנפש על היום שעבר. אלא יקבל ע"ע שביום הבא יתנהג כראוי, ורק לאחר אותו יום שיתנהג בו כראוי, כשיהיה לו כמה לחזק את עצמו על שבעבר לא נהג כראוי, אז יעשה חשבון הנפש על אותו יום שעבר ולא נהג בו כראוי. מפני שאם אדם עושה בעצמו חשבון הנפש, ובאותו חשבון היה יום שלא היה כראוי, שנהג בו שלא כשורה, הרי יכול הוא ע"י כן לבוא לידי עצבות.

מבאר הרה"ק מרימנוב זי"ע, אם יעשה באותו יום חשבון הנפש, יכול הוא ע"י כן לבוא לידי עצבות, ולא יבוא לו מאותו חשבון הנפש כל תועלת וכל מעלה רוחנית, אלא בדיוק ההיפך הגמור, ער וועט נאר אראפגיין נידריגער ולהיות חלילה יותר גרוע. אם אדם רואה שהיה יום שלא כראוי, ישוב בתשובה על מעשיו של אותו יום כפי איך שהוא, ולמחרת יעמוד היטב להתחזק בתורה וביראה בכל כוחו, ולאחר מכן כשיהיה לו מעט חיזוק מאותו יום כפי שעבר עליו, ביום זה שכבר נהג כראוי ועשה בו רצון בוראו, עתה הוא הזמן והעת לשוב בתשובה על אותו יום העבר.

וכל זה מפני, אדם שקודם לכן היה במצב לא טוב ולא ראוי, עבודתו עתה היא שיאמר לעצמו, עם כל מה שעבר עלי ולא נהגתי כראוי, מקבל אני עלי לנהוג מכאן ואילך כרצון הבורא היינט נעם איך מיך אינטער. ואם מכאן ואילך ינהג כראוי, זהו הכבוד היותר גדול להקב"ה. כבוד זה הוא יותר גדול, מאותו כבוד שנותן להקב"ה מי שלומד ומתפלל כמו שצריך, הכל אצלו הוא כשורה בלא כל קושי, בודאי אז הוא עובד את הקב"ה, בזמן שהוא רואה אותו והוא נמצא במדרגה גבוהה, דאס איז נישט קיין קונץ. גדול המעלה והחשיבות הוא, כשאדם עובד את הקב"ה במצב שבו הוא נמצא, ואף אינו מצב ראוי, ואז הוא עובד את הקב"ה כפי שצריך להיות, זוהי המעלה היותר גדולה של עבודת ה'.

ימים ראשונים של פסח תרפ"ד תרצ"ג ועוד). פסח הוא החשק וההתלהבות הראשונה שיש לאדם, פסח הוא ראש השנה של כל הימים טובים, סי איז די ערשטע נעם. ממילא כיון שהוא המצוה הראשונה, היום טוב הראשון, צריך הוא להיות בכשרות ובהידור על הצד המושלם ביותר, כולו לשמה. פסח הוא היסוד של הכל, יסוד כל הימים טובים, יסוד היסודות, היסוד חייב להיות לשמה.

מחשבת האדם הראשונה בבוקר צריכה להיות טובה

ישנו ווארט נפלא שאמרו ההייליגע רבי ר' זושא זצ"ל, ידוע מה שנאמר בשם הבעל שם הק" (בעש"ט עה"ת פר' נח אות ל"א: כתר שם טוב כ, ב), הדבר מובא בנועם אציליך כמה פעמים, המחשבה הראשונה שהאדם חושב מיד בעת קומו בבוקר משינתו, צריכה להיות בדבר טוב, בדבר שבקדושה. וטעם הדבר כיון דאמרו חז"ל (עירובין מא, א) גופא בתר רישא גריר, האדם נמשך אחר המחשבה שבראשו, אחר מחשבתו הראשונה. וממילא אם המחשבה הראשונה בקומו בבוקר היא מחשבה טובה, וועט ער די גאנצע טאג האבען גוטע מחשבות. אולם אם חלילה ההיפך הדבר, מחשבתו הראשונה אינה ראויה, ובדברים שאינם טובים, אזי אף מחשבותיו שבכל היום, חלילה יהיו כך.

פעם שמעתי מאדם אחד מה שברדיה הוי עובדא, בעת קימתו בבוקר עלתה במחשבתו מחשבה שאינה ראויה, ולא ידע מה יעשה, הרי איתא מצדיקים שהמחשבה הראשונה בקומו בבוקר, צריכה להיות מחשבת קדושה. ועל כן החליט בדעתו לשוב לישון, ולאחר מכן יקום במחשבה טובה ראויה. כששמעתי דבר זה אמרתי לו, הנה, בדבר זה כבר רואה אני מה שפגמה מחשבתך הראשונה, כבר לא נהגת כשורה, חזרת לישון. לא היה לך לנהוג כן, היה לך לקום מיד משינתך, ולא לשוב לישון. המחשבה

לשתות רביעית, ומפני מה אמר לו לשתות את כל הכוס עד תומה.

השיב להם הרה"ק מבעלזא ביסוד נפלא, כל חינוך חדש שעושים, צריך הוא להיות עם כל ההידורים. ממילא כשבחור שנדהה בר מצוה מברך על הכוס בפעם הראשונה, הוא מקיים מצוה זו בפעם הראשונה, זהו החינוך של מצוה זו, צריך הוא לקיימה לפי כל השיטות. וכיון שישנם שיטות הסוברות שצריכים לשתות את כל הכוס [אף שההלכה לא נפסקת כך], ראוי שאף הוא ישתה את כל הכוס עד תומה. כך ראוי שתהיה כל מצוה בתחילה, בפעם הראשונה, עם כל המעלות וכל החומרות, סי א מוראדיגע ענין.

כיון שפסח היה המצוה הראשונה לכך שלא לשמה פסול

ישנו חידוש נפלא, בקרבן פסח ישנה הלכה שאין אותה בכל התורה. המשנה בריש מסכת זבחים כותבת, כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, חוץ מן הפסח והחטאת, היינו קרבן פסח וקרבן חטאת פסולים אם נזבחו שלא לשמן [אף שפסח שעבר זמנו קרב שלמים, מכל מקום שלא לשמה פסול הוא]. מסבירה הגמ' מהו טעם הדבר, הניחא הא דחטאת שלא לשמה פסולה, מובן הדבר, בחטאת שלא לשמה אין את חמשה הדברים שצריך הקרבן שיוזבחוהו לשמו. שהרי חטאת באה לכפר על חטא, וממילא אם הקרבן לא נשחט לשם כפרת חטאו, לא הואיל ללא לכפר, וממילא לכך פסול הוא. משא"כ קרבן פסח צריכים להבין טעם הפסול, מהו הפגם הגדול בקרבן פסח אם נזבח שלא לשמה, וכי פגם זה הוא עד כדי כך גדול כדי לפסולו.

ראיתי מובא על כך ביאור נפלא בספר אוהל מועד, הפני מנחם זצ"ל באוצר דרשות (ח"ב עמ' קכ"ד) מביא את אותו מהלך בביאור הדבר בשם אביו האמרי אמת זצ"ל (אמרי אמת

המכין מצעדי גבר על ההליכה, ולאחר מכן שעשה לי כל צרכי על נעילת המנעלים.

אולם כיון שישנם אנשים שדרכם הוא ההיפך, תחילה הם נועלים מנעלים לרגליהם בעודם במיטה, כשעדיין לא הניחו רגליהם על הארץ, ורק לאחר מכן מניחים רגליהם על הארץ והולכים. ועל כן יש המברכים תחילה שעשה לי כל צורכי, ורק לאחר מכן המכין מצעדי גבר.

מסיים המג"א דבריו, ההכל תלוי לפי הזמן ומנהג המקומות, פעמים אדם נוהג כך ופעמים נוהג כך, ואולי על פי אותו מנהג נסדר כן סדר הברכות.

גודל מעלת הפעולה הראשונה ביום כשהיא טובה

חינוך בדברי המג"א א מוראדיגע זאך די ענין פון המכין מצעדי גבר, 'מה' מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפץ' (תהלים 50, ג). אם האדם מניח את רגליו תחילה בבוקר לארץ כפי שצריך להיות, במחשבה טובה, 'מה' מצעדי גבר, הוא מניח אותם לארץ על פי מחשבת ה'. גורם הדבר שכל היום הלאה אף הוא יהא כן, יהיו מעשיו כפי שהיא מחשבת ה' שיעשה.

מבואר מכך, החינוך, הדבר שנעשה ראשון, תחילה לכל, דארף זיין מיט א מוראדיגע ריינקייט, ככל האפשר. כשאדם עושה פעולה כל שהיא, צריכה פעולה זו להיות בבחינת עשה דברים לשם פועלם, לעשותה לשם שמים, רק מחמת שהקב"ה ציוה לעשות כן. ואם הפעולה הראשון ביום כך היא, הרי מועיל הדבר לפעולותיו בכל היום.

הרי רואים כך, בשעה שכל נער מישאל נעשה בר מצוה, עושים מכך עסק שלם, סעודה וכדו'. והכל מחמת דבר אחד, כיון שעתה הוא מקבל על עצמו עול תורה ומצוות, הוא מתחייב במצות, וגם מקיימן. וכל זה עושים מפני שרוצים שיהיה חינוך והתחלת הדבר מתוך שמחה, ומתוך קדושה עצומה.

הראשונה אינה יכולה לשוב מחדש, כבר פגמת במחשבתך הראשונה, היה מוטל עליך לקום, ואז לנסות ולבדוק האיך אתה יכול לתקנה.

אין להניח רגלים על הארץ בבוקר קודם נט"י

מוכא (אגרא דפרקא רמז ט) בשם ההייליגע רבי ר' זושא זצ"ל, אין לאדם להוריד רגליו ממיטתו לארץ קודם שנטל ידיו, ומהו טעם הדבר שאמר כן. מפני שצריך האדם לפסוע בבוקר לראשונה על הארץ בקדושה ובטהרה, ואילו קודם שנטל האדם את ידיו, עדיין אין לאדם טהרה, רוח טומאת הלילה עדיין שורה עליו. הוא אף מוסיף ואומר, פעמים רבות שהאדם ל"ע חוטא, הכל נמשך מכך שבבוקר הניח את רגליו על הארץ קודם שנטל את ידיו, ווייל די ערשטע טריט איז נישט געווען בקדושה ובטהרה.

דברי המג"א איזה ברכה תחילה שעשה לי כל צרכי או המכין מצעדי גבר

מצינו דבר מיוחד שכתבו המג"א (סי' מ"ו סק"ם), ישנם סידורים שהנוסח בסדר ברכות השחר הוא, לברך תחילה שעשה לי כל צרכי, ורק לאחר מכן המכין מצעדי גבר. ובאמת הסדר היה צריך להיות ההיפך מכך, לברך תחילה המכין מצעדי גבר, ורק לאחר מכן לברך שעשה לי כל צרכי. וכותב על מדפיסים אל, ועתידין ליתן את הדין על כך.

אולם לאחר מכן מומשיך וכותב המג"א, אפשר לתרץ את הנוסח שסידרו כן. הרי ברכת שעשה לי כל צרכי עולה על נעילת מנעלי האדם, על כך באה הודאה זו. ואילו ברכת המכין מצעדי גבר, עולה על הליכת האדם. והנה מה עושה האדם תחילה, תחילה בקומו בבוקר מוריד רגליו ממיטתו והולך על הארץ, ורק לאחר מכן נועל מנעלים לרגליו. ולכן הסדר הרגיל של הברכות הוא, לברך תחילה

- השיב לו ר"ח. אנא עבדי דלא תשכח תורה מישראל - אני גרמתי שהתורה לא תשתכח מישראל.

כ"ק אאמור"ר ז"ע היה מדבר פעמים רבות בביאור דברי הגמ' האלו, היו לו בה כמה ביאורים, ופירושו זה היה מביא מה שמובאר במהרש"א, מהו שורש המחלוקת שבין ר"ח ור' חנינא.

כך היה אומר ר' חנינא, אם חלילה התורה תשתכח מעם ישראל, הרי ישראל כבר הובטחו (דברים פא, כא) 'כי לא תשכח מפי זרעו'. אלא ע"י אמירת פלפולים תבוא הדוותא דשמעתתא, ומצווה גוררת מצווה. היינו דיהיה אפשר לומר פלפולים כה חריפים וכה עמוקים, עד שלעם ישראל תהיה מכך הנאה כ"כ גדולה, משמחת התורה העצומה, ויגיעו להמאור שבה יחזירו למוטב.

אמר לו על כך ר' חייא, איני מבין את דבריך, האם עולה על דעתך שעד עתה אין לומדים תורה, וכי מה תעשה באם התורה חלילה תשתכח לגמרי. אומרת הגמ' מה היו מעשיו של ר' חייא כדי שלא יקרה כך, שלא תשתכח התורה מישראל. דאיתניא כיתנא ושדינא - הוא היה זורע באדמה גרעיני פשתן. ומגדלנא נישבי - ולאחר שאותו פשתן היה צומח, היה עושה ממנו מצודות לצוד בהם חיות. וצדינא טביא - והיה צד צבאים. ומאכילנא בישרא ליתמי - לאחר מכן היה שוחט את הצבאים ומאכיל את בשרם ליתומים. וארינא מגילתא ממשכי דטביא - מעורותיהם היה עושה קלף, וכתב עליו את חמשת חומשי התורה וששה סדרי משנה. וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדקי - והיה הולך לעיר שאין בה מלמד תינוקות. וכתיבנא חמשא חומשי לחמשא ינוקי - ומלמד חמשה חומשי תורה לחמש ילדים, כל חומש לילד אחר. ומתנינא שיתא סידרי לשייתא ינוקי - וכן מלמד ששה סדרי משנה לשש ילדים, כל סדר לילד אחר. לכל חד וחד אמרי ליה אתני סידרך

כל כוחו העצום של יהודי הוא, ע"י ההתחדשות שיש לו. וזהו החינוך הנעשה בתחילת חיוב מצותיו, וזהו אף החינוך שבתחילת כל יום.

יציאת מצרים היתה ההולדה של כלל ישראל, החינוך של כלל ישראל. ועל כן היתה היציאה חייבת להיות מתוך טהרה עצומה, להיות לגמרי לשם שמים, מושלמת לשם שמים.

מחשבה זו יכולה להעלות את האדם

על פי דברים אלו אפשר להוסיף ולומר, הבעש"ט הק' (דגל מחנה אפרים פ"ו ויקרא ד, כב) מבאר על הכתוב (תהלים לב, ב) 'אשרי אדם לא יחשב לו ה' עון', דהנה הפירוש הפשוט הוא, כמה טוב הוא לאדם, שאף אם חלילה חוטא, הקב"ה אינו מחשיב לו דבר זה כעון. אולם הוא מפרש בדרך אחרת, 'אשרי אדם', כמה טוב הוא לאדם, 'אשר לא יחשוב ה' עון', שאם הוא אינו חושב על הקב"ה, אלו הן חטאיו, את זה הקב"ה מחשיב לו כחטא, ודבר זה הוי ראייה, שבכל היום הוא בדביקות בה' יתברך.

איך אפשר להגיע לכך, לידי דביקות בכל יום בה' יתברך. כשאדם מעמיד כך את יומו, שמחשבתו הראשונה מיד בעת קומו בבוקר תהיה מחשבת טהרה, מחשבת קדושה, זהו החינוך הטוב ביותר עבור כל היום, וע"י כן אף הוא יהיה כולו בקדושה ובטהרה כראוי.

ביאור הויכוח בין ר' חנינא לר' חייא מי גרם שלא תשתכח תורה מישראל

שנינו בגמ' במס' כתובות (ק, ג), כד הוו מינצו ר' חנינא ור' חייא - בזמן שהיה ויכוח בלימוד בין ר' חנינא ובין ר' חייא. א"ל ר' חנינא בהדי דידי מינצת - האיך אתה מתוכח עמי בלימוד התורה. דאנא עבידנא דאי תשתכח תורה מישראל - אני יכול לעשות אם חלילה תשתכח התורה מעם ישראל, ישראל ישכחו את התורה. מהדרנא ליה בפלפולי - עם הפלפולים שלי אני ישיב אותה. א"ל ר' חייא,

לנהוג כן, הילדים ילמדו בלא כל מנהל שישגיח עליהם ועל לימודם האיך הוא, לא יהיה בכך כל חידוש.

סי דאך א פלא ווי אזא זאך קען געשען, האם בזמנו של ר' חייא לא היה לילדים יצה"ר, האם את היצה"ר הכניסו לילדים רק בזמנינו. מבאר מהרש"א, אם אדם עושה דבר וכוונתו אך ורק לשמה, בלא כל נגיעה עבור עצמו, אזי מובטח לו שיצליח שלא בדרך הטבע.

התנא הקדוש ר' חייא אמר לר' חנינא, דו קענסט לערענען מיט זיי וויפיל פלפולאים דו וויילסט, לא זה ויאיל להשיב את התורה לישראל אם ח"ו תשתכח מהם. אם אין האדם מתכוין בכל מעשיו אך ורק לשמה, לשם ה', אזי לא יכזב הוא להביא שלא תשתכח תורה מישראל. לייש דרך איך אפשר להעמיד תורה בעם ישראל, רק ע"י שכל העבודה מתחילה נעשית לשמה, אני זורע את הפשתן לשמה, אני קוצר אותו לשמה, אני עושה מצודות לצוד לשמה, אני צד צבאים לשמה, אני מכין קלף לשמה וכן הלאה בכל המעשים, אלעם איז לשמה. אם עושים כן, אזי לאחר מכן בשעה שלומדים עם הילדים, הם מבינים מיד את לימודם, ולומדים בחשק רב. הכל יהיה עם ילדים אלו כפי שצריך להיות, הם ינהגו במעשיהם בהשקט ובשלוה.

אדה"ר לא השיב לחוה על הכאתה כיון שעדיין לא חטא בעץ הדעת

שמעתי טעם יפה מדודי הר"ר בן ציון ז"ל, בתורה רואים דבר פלא, אדם הראשון אמר להקב"ה (בראשית ג יב) 'היא נתנה לי מן העץ ואוכל', חוה היא שנתנה לי מעץ הדעת, ומפני כן אכלתי ממנו. מובא על כך בבעל הטורים, 'היא נתנה לי מן העץ ואוכל', חוה נטלה מקל והכתה את אדם הראשון כדי שיאכל מעץ הדעת, ומפני כן אכל ממנו.

והקשה דודי על דבריו, וכי אי מי ראה פעם שאשה נוטלת מקל ומכה בו את

לחברך - אחר כך הייתי אומר לכל ילד, אתה תלמד לכל הילדים האחרים את מה שלימדתי אותך, וכך היו הילדים לומדים את כל חמשה חומשי תורה ואת כל ששה סדרי המשניות. ועל כך אומרת הגמ', כמה גדולים מעשי חייא.

מה עשה ר' חייא, לקח ילד אחד ולמדו כל חומש בראשית, ואמר לו, קח עכשיו חמשה חברים שלך ותלמד אותם את כל חומש בראשית, והם לא ישכחו מה שלימדת אותם. אחר כך אמר לילד שלמדו חומש שמות, אני לימדתי אותך את חומש שמות, כשאתם חמש ילדים שלומדים עתה חומש בראשית יגמרו ללמוד חומש בראשית, תלמד אותם חומש שמות, והם ילמדו אותך חומש בראשית. וכך אמר לילדים שלמדם חומש ויקרא וחומש במדבר וחומש דברים. וכך גם אמר לכל אחד מהילדים שלמדם ששה סדרי משנה שלמדו זה את זה את מה שלימדם, וע"י כן ידעו כולם ללמוד חמשה חומשי תורה ושישה סדרי משנה. לא היה שם שום מנהל ושום משגיח, כולם למדו, וזכרו את לימודם, וע"י כן הם יכלו ללמד לחבריהם את כל מה שלמדו.

זה זמן רב אני מחפש שיקום בזמנינו אדם כר' חייא, בזמנינו עולה שכר לימוד עבור ילד קרוב לעשרת אלפים דולר. וכל זה, מפני שבזמנינו צריך שיהיה מנהל, משגיח, עוזר למשגיח, מלמד, עוזר למלמד, לכל ילד וילד יש מלמדים ומסייעים, ואחר כל זאת עדיין אין הילדים יודעים לימודם כדבעי.

הצלחתו של ר' חייא היתה כיון דנתכוין במעשיו רק לש"ש

הייתי רוצה לעשות כן, כמדומני שאם בזמנינו יעשו חיידר שינהגו כן, שהתלמידים ילמדו איש את רעהו, בלא שום מנהל, בלא מי שישים עליהם עיניו ולבו, איך אותו חיידר יוכל להתקיים. אולם אם יהיה אפשר להביא מלמד שיהיה כדוגמת ר' חייא, בודאי אפשר יהיה

יכול להיות, נאר אז סי דא א טהרה אין די מלומדות, אם בוערת בו קדושה גדולה, אז הכל יכול להיות, במלמד זה אין שאלה איך אפשר לזכור.

מעלה בחינוך כשתחילת היום בטהרה

שמעתי פעם מיהודי שאמר בשמו של ר' אלעזר שיף ע"ה שהיה תחילה מלמד בעיה"ק ירושלים, ולאחר מכן היה מלמד כאן בבארא פארק. אותו יהודי היה בדעתו להיות מלמד, וכיון ששמעו שר' אלעזר שיף מלמד באותה כיתה שבה הוא עומד להיות מלמד, על כן הלך ללמוד אצלו את מלאכת המלמדות.

לאחר מכן שאל היהודי את ר' אלעזר, מהו הדבר שכ"כ מועיל להצלחתך, האיך כל תלמידך לומדים כראוי, וכל הליכותיהם הם כפי שצריכים להתנהג.

השיבו ר' אלעזר, שלשה דברים אני נוהג בכיתתי, ואיני יודע, אולי הם העומדים לתלמידים שילמדו וינהגו כהוגן.

בכל בוקר לאחר שכל הילדים באים לחיידר, אני מעמיד את כולם בשורה, ונוטל כולם נייגל וואסער. אכן בלא ספק, כל אידישע מאמע נוטלת לבניה בבוקר נייגל וואסער. אולם אמהות רבות מחמת רוב טרדותיהן בבוקר בעת שהן שולחות את ילדיהן לבית תלמודם, לכן פעמים רבות אינן נוטלות להם כדת וכדין. וכל ילד שאינו נוטל ידיו כפי הדין, יכול אני לדבר אליו וללמוד עמו כל היום, אולם לבו ומוחו אינם פנויים ללמוד התורה ולקבל עול מלכות שמים כראוי.

לאחר מכן אני עובר אצל כל הילדים ובודק את יציאותיהם האם הם כשרים וקשורים כראוי, ואם לא נקרע בהם אחד מהחוטים, כפי שהוא שכיח מאד אצל ילדי ישראל. ולאחר מכן מברכים כולם על הציצית. לאחר מכן עושה הוא דבר שלישי, אולם דבר זה אינו זוכרו עתה.

בעלה, והוא אינו משיב לה כגמולה הטוב, לכל הפחות מרים את ידו כנגדה כדי להפחידה וכדו', או צועק עליה וגוער בה שתעזוב לנפשו.

ומבאר על פי יסוד נפלא, מי הוא הבעל שצועק וגוער בחזרה באשתו, מי שאכל מעץ הדעת. מי שמעולם לא אכל מעץ הדעת, אינו משיב לאשתו על כך, אצל אדם זה לא שייך כלל נקימה נטירה או שאר מדות רעות. די מדות רעות קומען פון איינער וואס האט זיך אנגעגעסן פינעם ייצר הרע, שנכשל בעבירה, מדת הכעס וכל אותם מדות הרעות, הגיעו לאדם רק לאחר שנכשל בחטא עץ הדעת. קודם לכן לא עלתה כלל על דעתו, שאם אשתו מכה אותו, צריך הוא להשיב לה ולהכותה על כך, לא משיבים ולא מכים, כך היה הדעת האנושית קודם החטא.

כך הוא אף באותם ילדים בימי של ר' חייא, אם לומדים תורה אצל ר' חייא מיט אזא מין בהירות אזא מין טהרה, אין כלל מקום לתמוה, האיך למדו ועסקו בתורה בלא כל מנהל ובלא כל השגחה. וכי איזה ילד שמקור תורתו בטהרה כה עצומה, לא ילמד תורה בהתמדה.

מעלתו של מלמד שבושרת בו אש דקדושה

מסופר על המגיד ממעזריטש ז"ע שקודם התגלותו היה מלמד תינוקות, וכל ילד שהגיע ללמוד אצלו, היה בודק אצלו תחילה אם הוא זוכר את מעמד הר סיני. ילד שלא זכר את מעמד הר סיני, הוא לא הסכים ללמוד אצלו.

ברור הדבר, לא כל מלמד יכול לשאול שאלה כזו, כיון שלא כל מלמד יכול לגרום לילד שיזכור את מעמד הר סיני. אולם מלמד כמו המגיד ממעזריטש ידע איך לשאול את הילד, מה לשואלו, ואיך לבדוק האם הוא זוכר. וכשהוא שאל אותם, היו הם יכולים לענות, אותם ילדים שאכן זכו לכך. וכל זה איך היה

הינגער'. אבל עכ"ז ישבו ולמדו והתמדה, בלא כל חכמות ונסיונות לפטור א"ע מהלימוד. ואכן איך זה יכול להיות, איך שלש מאות בחורים ישבו ולמדו בהתמדה כה גדולה.

הנה בעת שכ"ק אאמו"ר זי"ע הגיע ללמוד אצל רבו הגה"ק ר' יוסף אלימלך כהנא זי"ע בשייבה באונגוואר [איני מדבר קודם לכן, האיך נהג בילדותו בבנעדעקעוויטין, וואס ער האט געבראכען די איין, כדי שרבו יוכל לטבול בנהר לטהרתו], הוא היה בקושי בן שלש עשרה שנים, קודם נסיעתו קיבל מאמו מעט מעות, כדי שעל ידם יוכל למצוא מקום לעצמו היכן לישון. אולם מעות אלו לא הספיקו כלל כדי שיוכל על ידם למצוא מקום להניח ראשו, ועל כן מחמת מיעוט המעות ומחמת יוקר השכירות באותו מקום, היה צריך לישון על גבי ספסל בעזרת נשים של ביהמ"ד.

אולם באותם שנים במקומות אלו היו הולכים לישון מוקדם, ובשעה ארבע פארטאגס כבר היה ביהמ"ד מלא בבעלי בתים שבאו ללמוד, ועל כן בשעה ארבע כבר היה צריך לעמוד משינתו, כבר ישב ולמד בביהמ"ד. לא יותר טוב מכך היה בענין האכילה, שני פעמים בשבוע היה לו היכן לאכול.

ובאותה ישיבה היה רבי אחד בלבד, היו שלש מאות וחמישים בחורים בשייבה, הגה"ק מאונגוואר כבר היה בן שמונים ואחד שנה, והעול של כל הנעשה בשייבה היה מונח על כתפיו בלבד. והרבי זצ"ל סיפר, שאצל רבו, איז נישט געווען איין טאג וואס עס זאל נישט זיין אהבה רבה מיט בכיות נוראות.

ריבוי הלימוד שהיו חייבים ללמוד בכל שבוע

כ"ק אאמו"ר זי"ע הגיע לשייבה כשהיה קרוב לבר מצוה, לאחר השבוע הראשון שהיה בשייבה, היו מבחן לכל שלש מאות הבחורים שהיו בשייבה, לא היה כל חילוק בן כמה הוא אותו בחור, האם הוא כבן בר מצוה או שהוא בן עשרים ושלוש, כולם היו צריכים לעמוד

סיים דבריו ואמר לאותו מלמד, כנראה זו סיבת הצלחתי עם הילדים. טעם הדבר הוא, כיון שמיד בתחילת היום, בבוקר, הכל נעשה בטהרה כראוי, אז מ'קומט אריין בטהרה איז עס גאר א אנדערע זאך.

מס"נ של הבחורים בשייבות בזמנים הקודמים

אם מביטים היטב רואים דבר נפלא, בדורות הקודמים כשבחור הלך ללמוד תורה בשייבה אצל רבו, לא תמיד היה לכל אחד היכן לישון. עבור כך א"צ לילך רחוק מאד לפני ב' אלפים שנה כש'למדו אצל רבינו הקדוש או אצל שאר התנאים, אפשר גם להביט לפני מאה שנה או מאתיים שנה, אצל החת"ס או אצל ר' חיים וואלאזשינער.

היה יכול להיות ראש ישיבה אחד עבור שלש מאות בחורים, שהיו מבני שלש עשרה שנה עד בני עשרים ושנים שנה, על כתפי מי היו מונח עול ישיבתו של החת"ס, על רבי אחד, על כתפיו של החת"ס. פעמים למדו בשיבתו ששים בחורים, אולם פעמים אף שלש מאות וארבע מאות בחורים, וגם באותם זמנים כל עול הישיבה והלימוד היה על כתפי החת"ס לבדו, מי היה המשגיח בשייבה, הבחורים השגיחו על עצמם, מי היה חוזר על שיעורו של החת"ס לפני הבחורים, אחד הבחורים מהישיבה. היתה ישיבה שלימה עם רבי ובחורים, בלא כל סיוע, ובכל כל צוות הישיבה, לא היה כלל אי מי שהיה בצוות הישיבה, אך ורק החת"ס שהוא היה גם הרב של העיר. ואף הוא פרנסתו לא היתה מהישיבה, אלא במה שקיבל מהקהילה על רבנותו.

וכי היה לבחורים כ"כ טוב היכן לישון, היה להם לאכול יאזע"ן [מין מאכל] ואותו אכלו, ולא יותר מכך. הקלויזענבורגע רבי זצ"ל היה נוהג לומר, בעת שהוא למד בשייבה היה אוכל טעג אצל אחד הבעה"ב בעיר, וזע"ן נישט די תעניתים וואלט איך אויסגינגגען פין

ריבוי העצום של תורה שהיה באותם ימים

יודע אני מה שאומרים היום, בזמנינו יש יותר תורה אצל עם ישראל. איני נכנס לריבוי האור שיש היום, אין לזה כל קשר לדברינו. הפלא העצום הוא, על מה שכן היה באותם הימים, איך יכול להיות דבר כזה, איך יכול להיות שאדם אחד הוא לבדו יעשה הכל, הוא יהיה הראש ישיבה בלא כל העוזרים והמסייעים, וכמה מאות בחורים ישבו וילמדו בהתמדה עצומה ובהתעלות, והכל תחת אדם אחד בלבד.

ומתי היו דברים אלו, בזמן החת"ס, או אף לפני כשמונים שנה, כל הישיבות באותו זמן היו כך היו כך, הישיבה בגאלאנטא, וכן שאר הישיבות בהונגריה. כך היו כל החסידישע קלויזן מדרשים בפולין, כל החסידישע קלויזן בגליציה, הבתי כנסיות ברוסיה, בכל מקום היו יושבים למעלה ממאה בחורים ועוסקים בעומק בקצות בנתיבות ובמהרי"ט אלגאזי. היו שקועים בתורה, וידעו את כל התורה כולה. בפולין היו אברכים שידעו את כל הש"ס וארבעה חלקי שו"ע, הגאון ר' מנחם זעמבא הי"ד ועוד גאונים רבים, היו כאלה שכלל לא ידעו מהם ומגאונותם, הם ישבו ועסקו בתורה ביגיעה ובהתמדה זיי זענען געזעצען אינטערן בלעמער, בהשקט ובהצנע, וכך ידעו את כל התורה כולה.

כל זה היה ע"י שהכל נעשה לש"ש בקדושה ובטהרה

אלא מאי, אכן איך היה כן. אלא אם יש קדושה וטהרה, אם הכל נעשה לשם שמים, רק כך אפשר לדעת. די תורה איז נישט להבדיל אזויווי א ביכעל, שככל שלומדים כך יודעים. תורה אינה כן, אם הלימוד הוא לשם שמים כפי הצורך להיות, אזי אפשר לזכות בה לאור יותר ויותר כפי הצורך.

אלו היו דבריו של ר' חייא לר' חנינא, יכול אתה לומר פלפולים ככל אוות נפשך, כפי רצונך. אם אין אתה עושה דברים לשם פעלם,

בכור המבחן. וכיון שבאותה עת התחילו ללמוד בישיבה הלכות תערוכות, סי' צ"ה, על כך היתה הבחינה.

והנה היה בישיבה בחור בן עשרים ושנים שנה ואף הוא הוצרך להבחן על תלמודו, קרא ראש הישיבה לאותו בחור כדי לבחון, ותחילה ביקשו לומר את דברי הש"ך בריש סי' צ"ה. אולם אותו בחור לא ידע את הש"ך הנלמד. וכ"ק אאמור"ר זי"ע עמד שם בסמוך, שואל אותו ראש הישיבה, 'אין די קליינער די קינסט יא'. אאדמור"ר היה בחור צעיר כבן שלש עשרה שנה, נענע בראשו לאות שהוא יודע. אמר ראש הישיבה למי שעמד בסמוך אליו, 'ברענג אים א בענקאץ, זאל ער זיך אויפשטעלען אויף א בענקאץ, מוזאל קענען זען ווי ער זאגט איבער'. וכיון שהיה כן, התחיל אאדמ"ר לומר כפי סדר הדברים, את דברי המחבר, הרמ"א, הש"ך, הט"ו, הבאר היטב, הפתחי תשובה, והפרמ"ג. כך עמד ואמר את כל דבריהם, כן היו צריכים לומר בישיבה, את כל דברי המפרשים בכל העמוד.

וכיון שהיה בחור רך בשנים, ואמר היטב וכראוי את כל דברי המפרשים, קרא הרב מאונגוואר לאותו בחור בן עשרים שונים שנה שבחנו תחילה ולא ידע להשיב על שאלותיו, וסטר לו על פניו קהל עם ועדה בביהמ"ד באומרו לו, 'דער קליינער קען, אין די אלטע באק קענסט גארנישט' [אם בזמנינו אי מי היה נוהג כך, לסטור על פני תלמידו, היה מושיבים אותו מיד בתפיסה, הוא לא היה יוצא מהתפיסה במהרה. לעשות דבר כזה, לסטור על פניו של בחור כבן עשרים ושנים שנה בפני קהל ועדה, היכן שמעו שמישהו ינהוג כך, ככה לעשות, ממש כפי המסופר בגמ' (ב"מ פד, א) על מה שהיה בין ר' יוחנן ובין ר"ל, עיי"ש. ועכ"ז יצאו מיישיבות אלו גדולי עולם, ת"ח עצומים, ואף בעלי בתים חשובים].

מפני דעשייתו שהיא התחלת הענין לא היתה כפי צריכה להעשות. וכן הוא בכל דבר שבקדושה, אם רוצים להצליח בו. רק אם עשייתו היא בקדושה ובטהרה כראוי, אן קיין חשבונות, סי דארף אבער זיין לשם שמים, וכשנעשה כן, אפשר להצליח אפילו שלא כדרך הטבע.

עומדים אנו עתה קודם שבת פרשת בא, אתמול היה ר"ח שבט, ימים אלו הם זמנים גדולים, חודש שבט הוא ביותר חשוב, הימים עצמם מרוממים את האדם, כתוב עליו בספרים גרויסע ענינים. יש ראייה מפורשת שהוא יום גדול, מפני שאם מביטים בלוח השנה, רואים שבכל יום יש יותר זמן מאשר בימים שבשבועות הקודמים, נוספים בו בכל יום כמה מינוטען. כל זה הוא בגשמיות הימים, אולם הגשמיות צריכה לעורר את הרוחניות. אם הימים עתה הם יותר ארוכים, אפשר לנצלם כראוי ברוחניות. ואם אכן מנצלים אותם ברוחניות כראוי, בזו הזכות זוכים להצליח אף בכל הענינים שעושים.

יעזור השי"ת שאכן נזכה להוושע ו'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', נושע בכליות ובפרטיות, ברוחניות ובגשמיות. יברך הבורא ית' בשידוכים טובים וראויים לכל אותם הנצרכים לכך, וכל אותם הצריכים להוושע בילדים ובז"ק יזכו להוושע, פרנסה בניקל ובהרחבה לכל אחד ואחד, עם הרחבת הדעת דקדושה, ואריכות ימים ושנים לכל אחד ואחד.

וכשם שבאותם הימים בעת שיצאו בני ישראל מארץ מצרים זכו לפסקה זוהמתם, כך שיהא גם בזמנינו אנו, שנזכה שכבר תתבטל טומאת אומות העולם, טומאת ארץ העמים, שיהא שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, כפי הנצרך ממש רחמי שמים גדולים. יתן הקב"ה סייעתא דשמיא שתהיה השראת השכינה בכל יודישע שטוב, ונזכה לגאולה השלימה בב"א.

אז מ'האט נישט קיין קדושה ובטהרה, אזי עתידה תורה שתשתכח מישראל, לא יואילו כל הפלפולים.

קרבן פסח המצוה הראשונה צריך להיות בכל ההתלהבות

כן הוא גם בקרבן פסח, אם רוצים שהקרבנות תהיה כהוגן וכראוי, קרבן פסח הוא ההתלהבות הראשונה, המצוה הראשונה שקיימו עם ישראל בצאתם ממצרים. צריכה ההקרבה להיות כולה לשמה, בלא כל מחשבה שאינה ראויה, או מחשבה שלא לשמה. ההקרבה חייבת שתהיה אם כל הברען וההתלהבות, עם כל הקדושה והטהרה הראויים, רק אם עושים כן, אפשר לזכות לכל הראוי בקרבן פסח.

טעם מה שנוהגים ביום שילד מתחיל בלימוד האותיות והחומש

מנהג ישראל הוא, כשילד נהיה בן שלש שנים, באותו יום מכסים את עיניו כדי שלא יראה גוי ולא דבר טמא, נותנים לו לאכול רק דברים קדושים, מאכלים ייש בהם רמזים לתורה וליראה, מקדשים ומטהרים אותו, וכל זה מפני מה, מפני שבאותו יום הוא הולך ללמוד את האותיות הקדושות. מנהג ישראל זה מקורו מדברי הרוקח (ה"ל שבועות סי' רצ"ו), איינע פין די ראשונים, יש על כך דבריו אריכות. כמו כן נוהגים לעשות חומש סעודה, ביום שילד מתחיל בלימוד החומש.

והכל מחמת מה, כדי שתחילת לימוד האותיות והחומש היה בקדושה ובטהרה, וימשך ע"י כן על האדם שלא יפנה לבו אחר הבלי עוה"ז.

כן הוא בכל הדורות עשייה צריכה להיות לש"ש

וזהו שכתוב 'ליל שמורים הוא לה' וגו' לכל בני ישראל לדורותם, לדורותם, בכל הדורות הוא ממש כפי שהיה באותה עת. ביציאת מצרים הקריבו קרבן פסח, ואם היתה עשייתו שלא לשמה אזי פסול הוא. וכל זה,

